

UOT 665.5

Eretil disfunksiya və depressiya

İlkin Əliyev

Bakı Dövlət Universiteti

Zahid Xəlilov küç., 23. indeks: AZ1148

E-Mail: psixoloq.aliyev94@mail.ru

Açar sözlər: andrologiya, erektıl disfunksiya, cinsi münasibətlər, patofiziologiya, cinsi özünüqiymətləndirmə, depressiya, stress.

Key words: andrology, erectile dysfunction, sexual relationships, pathophysiology, sexual self-esteem, depression, stress, self-confidence.

Giriş:

Eretil disfunksiya cinsi aktı başlatmaq və davam etdirmək üçün lazım olan ereksiyanı təmin edə bilməmək kimi tərif olunur. Beynəlxalq Sağlamlıq İnstitutu tərəfindən erektıl disfunksiya diaqnozunun qoyulması üçün problemin 6 ay müddətində davam etməli olduğu bildirilmişdir. Cəmiyyətdə erkən boşalma problem daha çox görülməsinə baxmayaraq, androloji problemlərlə olunan müraciətlər arasında erektıl disfunksiya ilk sıradadır.

Eretil disfunksianın patofiziologiyası: Eretil disfunksiyanın səbəbləri fizioloji və psixoloji olaraq iki yerə ayrılır. Psixoloji və orqanik səbəblər çox vaxt iç-içə ola və diaqnoz qoymaqda çətinliklər yarada bilər. Eretil disfunksiyanın ani olaraq inkişaf etməsi, cinsi əlaqə xaricində ereksiyanın normal olması, partnyora, zamana, məkana özəl olaraq dəyişkənlik göstərməsi erektıl disfunksiyanın daha çox psixoloji əsaslı olduğunu göstərir. Şəkərli diabet, kronar arteriya xəstəliyi, siqaret və digər fizioloji xəstəliklər zamanı erektıl disfunksiya fizioloji əsaslıdır. Bundan əlavə skleroz, alkolik neyropatiya, onurğa beyin zədələnməsi, parkinson xəstəliyi kimi nevroloji pozğunluqlar etiologiyada yer alan digər səbəblərdir.

Psixoloji səbəblər inkişafı ilə bağlı faktorlar, ünsiyyət, psixiatrik olmayan və psixiatrik səbəblər altbaşlıqlarında sinifləndirilir. İnkişafı ilə bağlı səbəblər arasında cinsi məlumat əksikliyi, böyüdülmə tərz, travmatik cinsi təcrübələr, ailə təzyiqi yer almaqdadır. Ünsiyyətlə bağlı səbəblər arasında evlilik problemləri, partnyorda cinsi funksia pozuntuları və qarşılıqlı ünsiyyət pozuntuları yer alır. Səbəblər arasında ən sıx görünənlərdən biridə yaşdır. Yaşla bağlı olaraq ereksiyanın başlama müddəti uzanır və kefiyyəti azalır. 40-70 yaş arası kişilər arasında aparılan araşdırmalarda erektil disfunksiyanın ABŞ-da 52%, Türkiyədə isə 69,2% olduğu müəyyən edilmişdir (2).

Depressiya: Depressiya dünya üzərində milyonlarla insanın həyatına təsir edən bir haldır. Depressiya hər yaş qrupundakı insanlara təsir edir və gedərək artmaqda davam edir. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının araşdırmalarına görə depressiyadan əziyyət çəkən insanların sayı kəskin artır. ÜST-ün statistikaları göstərir ki, dünyada 264 milyondan çox insan depressiyadan əziyyət çəkir. Bu o deməkdir ki, 2005-ci ildən depressiyadan əziyyət çəkənlərin sayı 18%-dən çox artır (APA (1)). Araşdırmalar zamanı cinsiyyət fərqləri olduğu müəyyən edilmişdir, belə ki, qadınlarda depressiya kişilərlə müqayisədə daha çox müşahidə olunur. Hormonal dəyişikliklər, stress və digər faktorlar cinsiyyət fərqlərinin artmasına səbəb ola bilər. Gənclər və yaşlılar arasında depressiya daha çox müşahidə olunur. Xüsusilə məktəb, universitet, imtahanlar, sosial təzyiqlər və ailə münasibətləri kimi faktorları depressiyanın artmasına səbəb ola bilər. Yaşlılarda isə sağlamlıq problemləri, sosial deprivasiya və yaşlanma ilə bağlı narahatlıqlar depressiyanın yaranmasında qıcıqlandırıcı faktor rolunu oynaya bilər. Həmçinin maddi səbəblərdə depressiyanın yaranmasında və inkişafında rol oynaya bilər. Bununla yanaşı bir çox insan depressiya ilə mübarizə üçün lazımı psixiatrik və psixoterapevtik müalicə almaqda çətinlik çəkir. Lakin unutmamaq olmur ki, depressiya əlamətləri ümumi olmasına baxmayaraq, hər bir insanın həyatında özünəməxsus çətinliklərə səbəb olur.

Erektil disfunksiya depressiyanın yaratdığı qırılqanlıq, həssaslıq, özgüvən azalmasına bağlı olaraq yarana bilər. Cinsi istəyin azalması və bundan əsaslanan ikinci ereksiya problemi depressiya nəticəsində yaranan istək və maraqların azalması nəticəsində yarana bilər. Bəzi pasientlərdə gecə ereksiyanın olmaması, depressiyanın ereksiyanın neyrofiziologiyasına təsir etdiyini düşündürür. Şəkərli diabet, yüksək təzyiq, bəzi endokrin və nevroloji xəstəliklər həm depressiyanın, həm də erektil disfunksiyanın inkişafı üçün lazımı mühiti yarada bilər. Həmçinin

depressiyanın dərmanla müalicəsinin əks təsiri olaraq erektil disfunksiya yaranmasına səbəb ola bilər. Erektıl disfunksiya və depressiya arasındakı əlaqə qarışıq və çox tərəflidir. Hər iki hal bir-birinə təsir edə və bir-birini daha pisləşdirə bilər. Depressiya erektil disfunksiyası problemin daha da ağırlaşmasına təsir edir (4).

Psixoloji təsirlər arasında cinsi inamın azalması, özgüvən azalması və ya itirilməsi, stress, təşviş, depressiya və ünsiyyət problemləri var. Cinsi performans narahatlığı və cinsi funksiya pozuntuları arasında mənfi bir döngü də yarana bilər; nəticədə ereksiya problemi performansını daha da pisləşdirə bilər.

Cinsi özünü qiymətləndirmə və özgüvən: Şəxsin cinsi olaraq özünü dəyərlı və qəbul edilmiş hiss etməsidir. Şəxsin cinsi kimliyi, seçimləri və təcrübələri ilə konflikt yaşamaması və bunları müsbət şəkildə dəyərləndirilməsi çox vacibdir. Özgüvən dedik də isə, şəxsin öz cinsi bacarıqlarına, təcrübələrinə və performansına olan inancını ifadə edir.

Cinsi özünü qiymətləndirmə və özgüvənin əhəmiyyəti: Cinsi özünü qiymətləndirmə və özgüvən cinsi həyat üçün vacibdir. Yüksək cinsi özünü qiymətləndirmə və özgüvənə sahib olan insanlar cinsi münasibətlərdə daha rahat olur və daha müsbət təcrübələr yaşayırlar.

Cinsi özünüqiymətləndirmə və özgüvənə təsir edən faktorlar: Bunlara təsir edən bir çox faktor vardır. Bunlar əsasən təcrübələr, böyüdülmə tərzı, ictimai normalar, mədəni dəyərlər, cinsi məlumatlar və bilik səviyyəsi, həmçinin kütləvi informasiya vasitələri böyük rol oynayır. Cinsi funksiya pozuntuları da cinsi özünüqiymətləndirmə və özgüvənin azalmasına təsir edən əsas faktorlardır. Erektıl disfunksiya kişilərin cinsi özünüqiymətləndirməsinə və özgüvəninə mənfi təsir edir. Uğursuzluq, çatışmazlıq duyğusu və partnyorun gözləntilərinə qarşılaya bilməmə qorxusu kimi duyğular cinsi özünüqiymətləndirmə və özgüvənin azalda bilər. Bu erektil disfunksiyanın psixoloji təsirlərindəndir və cinsi funksiya pozuntuları ilə bağlı təkrarlanan bir dairə yarada bilər.

Ünsiyyət problemləri: Erektıl disfunksiyanın ünsiyyətə və münasibətləri təsiri müxtəlif ölçülərdə ola bilər. Cinsi birləşmə zamanı yaranan çətinliklər ünsiyyətdə gərginliklərə səbəb ola bilər. Cütlüklər arasında ünsiyyət problemləri, güvənsizlik və cinsi tətminsizlik ki hallar yaranır. Ünsiyyətin azalması isə cütlüklər arasında duyğusal bağların zəifləməsinə və ya tamamilə qırılmasına səbəb ola bilər.

Bu isə münasibətlərdə uzunmüddətli problemlər yaranmasına səbəb olur. Cütlüklər narahatlıqlarını və ehtiyaclarını bir-biri ilə paylaşmaqda çətinlik çəkirlər.

Erektıl disfunksiya **stress və narahatlığın** yaranmasına da səbəb olur. Erektıl disfunksiya yaşayan kişilərin çoxu cinsi performansını üçün narahatlıq keçirir. Keçmiş uğursuz təcrübələr gələcək cinsi münasibətlərdə də uğursuz olma qorxusunu artırır. Cinsi münasibətlərdən əvvəl yaranan stress və narahatlıq ereksiyanın yaranmasında çətinliklərə səbəb olur. Həmçinin cinsi münasibət zamanı stress və narahatlıq isə əldə olunmuş ereksiyanın itirilməsinə səbəb olur. Stress və narahatlıqdan danışarkən bir məqamı xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, erektıl disfunksiya stress və narahatlığı artıraraq iş sahəsində və digər münasibətlərdə problemlərə səbəb olur. Artan stress və narahatlıq isə erektıl disfunksiya probleminin ağırlaşmasına təsir edir. Nəticədə mənfi bir təkrar yaranır və iki problem bir birinə mənfi təsir edərək vəziyyətin pisləşməsinə səbəb olur (6).

Aşağı özgüvən və özünü qiymətləndirmə: Depressiya zamanı insanlarda kəskin özgüvən azalması müşahidə olunur. Onlar əvvəllər etdikləri işləri belə bacarmadıqlarına inanırlar. Belə olduqda özünü qiymətləndirmə də aşağı düşür və qeyri-adekvat aşağı özünü qiymətləndirmə müşahidə olunur və bu onların bütün fəaliyyət sahələrinə təsir etdiyi kimi cinsi sferaya da təsir göstərir. Nəticədə ereksiya problemi, erkən boşalma və y digər problemlərin yaranmasına səbəb olur.

Həmçinin depressiya fərdin cinsi performansla bağlı mənfi düşüncələr və narahatlıqlar yaratmasına səbəb ola bilər. Bu isə erektıl disfunksiya probleminin yaranmasına səbəb ola bilməklə yanaşı, var olan problemlərin daha da pisləşməsinə səbəb ola bilər. Onu qeyd etmək lazımdır ki, depressiya libidonun azalmasına və ya tamamilən azalmasına səbəb ola bilər. Libido əksikliyi isə müxtəlif cinsi funksiya pozuntularına səbəb ola bilər ki, bunlardan biridə erektıl disfunksiyadır. Həmçinin depressiya zamanı enerjinin olmaması şəxsin cinsi münasibətlərə marağını və dayanıqlılığını azalda bilər.

Nəticə

Məqalədə erektıl disfunksiya və depressiya problemi araşdırılmışdır. Ümumdünya səhiyyə təşkilatının statistikalarına əsasən dünyada hər iki problem

artan bir tendensiya ilə davam edir. Problemin yaranma səbəbləri dünya və yerli ədəbiyyatlarda araşdırılmışdır. Məlum olmuşdur cinsi funksiya pozuntuları ilə depressiya arasındakı əlaqə ikitərəfli, qarışıq və müxtəlif səbəbli olmaqla bərabər qeyri-müəyyəndir. Erektıl disfunksiya və psixososial stress depressiyanın yaranmasına səbəb olmaqla, fərdin ünsiyyət və maraq sferasını daralda, sosial fəalliyətini məhdudlaşdırır. Həmçinin depressiya zamanı orqanizmdə baş verən bioloji və psixoloji dəyişikliklərdə cinsi funksiya pozuntularına, eləcə də erektıl disfunksiyaya səbəb ola bilər. Depressiya və erektıl disfunksiya haqqında müxtəlif nəzəriyyələr olmasına baxmayaraq onlar arasında qarşılıqlı və qarışıq əlaqələrin olması məlumdur.

of Erectile Dysfunction and Depression

Abstract

The article examines the problem. According to the statistics of the World Health Organization, both problems continue with an increasing trend in the world. The causes of the problem have been investigated in the world and local literature. It has been found that the relationship between sexual dysfunction and depression is bidirectional, mixed, and multifactorial, as well as uncertain. Erectile dysfunction and psychosocial stress can cause depression, narrow the sphere of communication and interest of an individual, and limit social activity. Also, the biological and psychological changes that occur in the body during depression can cause sexual dysfunction and erectile dysfunction. Although there are different theories about depression and erectile dysfunction, it is known that there are reciprocal and mixed relationships between them.

Ədəbiyyat

1. Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği. Cinsel Yaşam ve Sorunları- 2006, 71s

2. Kayıkçı MA. Erektıl disfonksiyona genel bir bakış: epide-miyoloji ve etyoloji. Türkiye Klinikleri J Urology- Special Topics 2013;6:7-11.
3. Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat. World Population prospects: the 2008 revision. Available at <http://www.un.org/esa/population/>. Retrived 09/30/11.
4. Ramazan Aşcı, Selahittin Çayan, Fikret Erdemir, İrfan Orhan, Önder Yaman, Mustafa Faruk Usta, Muammer Kendirci, Oğuz Ekmekçioğlu, Ateş Kadioğlu. Erkek Üreme Sistemi Hastalıkları ve Tedavisi-Istanbul 2013, 921s
5. Taha Numan Yıkılmaz, Serdar Toksöz. “Erektıl disfonksiyon ve depresyon” Yeni Üroloji Dergisi - The New Journal of Urology 2015 (10): 57-61
6. Tükel AG. Erektıl disfonksiyon. Türkiye Klinikleri J Psychi-atry- Special Topics 2009;2:28-33.
7. <https://apa.az/blog/blog-single/global-sekilde-artan-depressiya-iqtisadiyyati-ve-sosial-heyati-iflic-edir-207>
8. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1018438>
9. <https://www.acarindex.com/yeni-uroloji-dergisi/erektıl-disfonksiyon-ve-depresyon-386298>

Məqalə Bakı Dövlət Universitetinin Psixologiya kafedrasının iclasında müzakirə edilərək çapa məsləhət görülmüşdür. (Protokol 3)

Rəyçi: E.İ.Şəfiyeva, psixologiya elmləri doktoru, professor

Məqalə redaksiyaya 30 may 2024-cü ildə daxil olmuşdur